

каждую из общей массы советских песен и заставляющим запомнить имен но ее мелодическое обаяние, аккумулярованный в ней заряд мысли и чувства. Отсюда возникает жизнеспособность этих песен.

Литература

1. Алфиевская Т. История отечественной музыки советского периода. – М., 1993.
2. Гуренко Е.Г. Исполнительское искусство: методологические проблемы. – Новосибирск, 1985.

ПРЫНЦЫПЫ СТВАРЭННЯ БЕЛАРУСКАЙ ЗААЛАГІЧНАЙ ТЭРМІНАСІСТЭМЫ НА РОЗНЫХ ЭТАПАХ ЯЕ РАЗВІЦЦЯ

Т.А. Грачыха

Лексіка сучаснай беларускай літаратурнай мовы ўяўляе сабой стройную і разгалінаваную сістэму, якая складаецца з пэўных аб'яднаных слоў. Так, уся разнастайнасць назваў жывёл складаецца з найменшых насякомых, земнаводных, паўзуноў, рыб, птушак, звяроў. Тэрміналогія і наменклатура фауны прадстаўляе адну з абласцей ананімічнасці як навукі пра назвы, прыроду наймення, сродкі абазначэння.

Беларуская навуковая заалагічная тэрмінасістэма прайшла 3 этапы ў сваім развіцці: 1) 20-я гады XX ст.; 2) 30 – 60-я гады XX ст.; 3) 70 – 90-я гады XX ст. – пачатак XXI ст. Яна змагла сфарміравацца толькі ў паслякастрычніцкі час, калі беларуская мова атрымала статус дзяржаўнай. Як вядома, на працягу 1922 – 1930 гг. Навукова-тэрміналагічная камісія падрыхтавала і выдала 24 тэрміналагічныя слоўнікі розных галін навукі і тэхнікі. У 20-я гады ў беларускай тэрмінаграфіі пачала фарміравацца і заалагічная тэрмінасістэма. Інстытутам беларускай культуры быў падрыхтаваны рукапіс “Зоолагічная тэрміналогія Прыродазнаўчае сэкцыі ІБК”, апублікаваны 8-ы, 12-ы выпускі “Беларускай навуковай тэрміналогіі”, у якіх знайшла адлюстраванне заалагічная лексіка.

Асноўны прынцып фауністычнай тэрмінатворчасці 20-х гадоў – максімальнае выкарыстанне сродкаў народна-дыялектнай мовы, напрыклад: *косік* ‘дрозд чорны’, *пардва* ‘куропатка белая’, *дубальт* ‘дупель’, *турчык* ‘горлица’, *карагольчык* ‘перепелятнік’, *тынаўка* ‘завірушка’, *жаўранка-сьмяцей* ‘жаворонок хохлатый’, *чапля-лазняк* ‘выпь малая’, *куратнік* ‘ястреб’, *сыч-сіпель* ‘сыч’, *арабок звычайны* ‘рябчик’, *баталён ваяка* ‘турухтан’, *баба* ‘пелікан’, *будаўнічок* ‘пеночка’, *грычун* ‘сорокопуд’, *грун касар* ‘стриж чорны’, *тоўстадзюб звычайны* ‘дубонос’, *дзяркач* ‘драч’, *кукуля* ‘язюля’, *дроп дудак* ‘дрофа’, *дроп цецяручнік* ‘стрепет’, *сіняшыйка* ‘варакушка’, *сьлівень звычайны* ‘веретенніца’, *цяроха звычайная* ‘густера’, *бялізна* ‘жерех’, *сялява* ‘сиг’, *калючка* ‘колюшка’, *келб* ‘пескар’ і інш. Для стварэння фаунанаменклатуры 20-х гадоў было характэрна непрыняцце запазычанняў. Іншы раз тэрміналагі выкарыстоўвалі неалагізмы: *конябык гну* ‘гну’, *вадаземнікі* ‘земноводныя’, *бязьмесцаплодныя* ‘беспоследавыя’, *грэбнягрудыя* ‘кילהгрудыя’, *пустарогія* ‘полорогія’, *быкавыя* ‘полорогія’, *мясажэры* ‘хищныя, плотоядныя’, *сысуны* ‘млекапитаючыя’, *плывуны* ‘водоплаваючыя’, *струньнікі* ‘хордавыя’, *чэраваногія* ‘брюхоногія’, *плаўняногія* ‘ластоногія’, *птушказьверы* ‘однопроходныя, яйцеродныя’ і інш. Усё гэта прывяло да шматлікай сінаніміі і варыянтнасці заалагічнай тэрміналогіі і наменклатуры, яе неўпарадкаванасці.

У 30-я гады з’явіліся матэрыялы А.У. Фядзюшына па вывучэнні фауны Беларусі і “Праект слоўніка. Вып. XIII. Батаніка. Біялогія. Заалогія” (1935). Для гэтых матэрыялаў характэрна безварыянтная падача тэрмінаадзінак за кошт збліжэння з рускімі адпаведнікамі: *мядзяніца* ‘медяница’, *верацeniца* ‘веретенница’, *корушка* ‘корюшка’, *рапушка* ‘ряпушка’, *сігі* ‘сиги’, *сёмга* ‘семга’, *голец* ‘голец’, *снегіры* ‘снегири’, *сойкі* ‘сойки’, *стрыжы* ‘стрижи’, *стрэпет* ‘стрепет’, *шчур* ‘щур’, *шчыглы* ‘шеглы’, *сцяравятнікі* ‘стервятники’, *гарыхвостка* ‘горихвостка’, *дубанос* ‘дубонос’, *дупель* ‘дупель’, *казадой* ‘козодой’, *рабчык* ‘рябчик’, *канюкі* ‘канюки’, *касатка* ‘касатка’, *белахвост* ‘белохвост’, *аўсянка* ‘овсянка’ і інш.

Экстралінгвістычныя фактары 30-х гадоў садзейнічалі арыентацыі ў тэрмінатворчасці на інтэрнацыяналізацыю тэрміналогіі, словаўтваральнае калькаванне з рускай мовы, што прывяло да скасавання полінаменнасці ў фауністычнай тэрміналогіі і пэўнага яе ўпарадкавання. У 40 – 60-я гады значных выданняў па заалагічнай тэрміналогіі не з’явілася.

У 70-я гады назіраўся ўздым тэрміналагічнай дзейнасці ў сувязі са стварэннем такіх акадэмічных слоўнікаў, як “Беларуская Савецкая Энцыклапедыя” (1969 – 1975), “Беларуская ССР. Кароткая энцыклапедыя” (1978 – 1981), “Тлумачальны слоўнік беларускай мовы” (1977 – 1984), энцыклапедычны даведнік “Жывёльны свет Беларусі” (1978), “Энцыклапедыя прыроды Беларусі”

(1983 – 1986). Гэта быў вынік вялікай працы вучоных-заолагаў і моваведаў. Заалагічная тэрмінасістэма 70 – 90-х гадоў вызначаецца больш высокім якасным узроўнем у параўнанні з 30 – 60-мі гадамі. Прынцып інтэрнацыяналізацыі тэрміналогіі, арыентацыі на рускую мову засталіся асноўнымі, як і ў 30 – 60-я гады. Асноўную масу лексем беларускай зоанамэнклатуры склалі адпаведнікі-запазычаны з рускай мовы: *варакушка, вераценнік, казарка, каравайка, аляпка, паганка, пясчанка, папаўзень, пуначка, рабіннік, сінга, скапа, уліт, чакан, траўнік, клуша, коўпіца, каралёк, луток, марадунка, маранка, казадой, кутора, пясец, белазубка, буразубка, вераценніца, квакша, жэрах, падуст, корушка* і інш. Адзначаны таксама калькі з рускай мовы: *чаротніца* ‘камышніца’, *чарацянка-барсучок* ‘камышовка-барсучок’, *чырванаваллёвік* ‘краснозобік’, *чорнаваллёвік* ‘чернозобік’, *блакітніца* ‘лазоревка’, *сіваваронка* ‘сизоворонка’ і інш. Гэтых прынцыпаў намінацый прытрымліваліся таксама выданні апошніх дзесяцігоддзяў: “Биологическая терминология и номенклатура: Словарь русско-белорусско-латинский, белорусско-русский” (1993) і “Беларуская Энцыклапедыя” (1996 – 2004). Аднак экстралінгвістычныя фактары пачатку 90-х садзейнічалі развіццю некаторых змен у падыходзе да прынцыпаў стварэння тэрмінаў. Арыентацыяй на рэсурсы беларускай мовы вызначаецца “Анаціраваны спіс хрыбетных жывёл Беларусі” (1993): *сялява, калючка, келб, тоўстадзюб звычайны, глінянка, яздрок, пліска, грун касар, норка паўбярэжная, пчалаедка, сыч-сіпель, зязюля-кукуля, рыбацка, грыцук, баталён-ваяка, палянкі-галахвосцік, дзяргач, арабок звычайны, пардва* і інш. Гэта садзейнічала пашырэнню варыянтных і сінанімічных радоў фаунанаменклатуры і зблізіла трэці этап з пачатковым этапам станаўлення і развіцця беларускай фаунанаменклатуры – 20-мі гадамі XX стагоддзя: *верабей, арабейка* ‘воробей домовай’, *шчыпоўка, кусачка* ‘щиповка’, *уюн, піскун* ‘вьюн’, *баталён - ваяка, кляптух* ‘турухтан’, *бакас - дубальт, лежань* ‘дупель’, *бакас маленькі, стучок* ‘гаршнеп’, *сакол-альсец, дрымлюк* ‘дербник’, *пячураўка, будаўнічок* ‘пеночка-веснічка’, *глінянка, каваль* ‘поползень обыкновенный’ і інш. Фактычны матэрыял сведчыць пра тое, што працэс уніфікацыі і ўдасканалення беларускай заалагічнай тэрміналогіі працягваецца і ў наш час.

На сучасным этапе развіцця беларускай заалагічнай тэрмінасістэмы неабходна накіраваць намаганні спецыялістаў і моваведаў на далейшае ўпарадкаванне і кадыфікацыю фауністычных найменняў. На своеасаблівасць развіцця і функцыянавання беларускай заалагічнай тэрміналогіі ўплывае шэраг інтралінгвістычных і экстралінгвістычных фактараў. У аснову яе павінны быць пакладзены словы нацыянальнай мовы. Аднак неабходна ўлічваць і тое, што ў сучаснай тэрміналогіі могуць быць прадуктыўнымі і запазычанымі. Працэс удасканалення, нармалізацыі беларускай заалагічнай тэрміналогіі і наменклатуры працягваецца ў наш час.

СЕМАНТИКА ВОЗМОЖНЫХ МИРОВ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМЫ В ФИЛОСОФИИ И ЛИНГВИСТИКЕ

О.Э. Давыдько

Проблема смысла находится на стыке комплексов общественных, естественных и технических наук и решается объединенными усилиями представителей различных областей знания (философов, логиков, психологов, лингвистов, кибернетиков). В качестве основной задачи выступает исследование сложных многомерных взаимосвязей между языком, мышлением и действительностью, выявление многообразия функций языка и его места в процессах познания и коммуникации.

Законы мысли и правила их связи выражаются средствами языка, поэтому в логике и лингвистике, как тесно связанных областях знания, возникают аналогичные тенденции: внимание акцентируется на значимой стороне языка. Но интересы двух наук различны. Логика, рассматривая язык со стороны его логической структуры или формы, обращается к построению формализованных языков с четко фиксированной структурой, подчиненных понятию истинности. Лингвистика же направлена на познание естественного языка с точки зрения его функциональных возможностей и особенностей строения, не акцентирует внимание на понятиях истинности-ложности. Основным для лингвистики является понятие значения.

Если в логике семантические исследования были обусловлены логико-философским анализом языка науки, то в современной лингвистике в силу осознания неполноты и неадекватности исключительно синтаксического подхода, его преимущество, характерное для предыдущего периода развития лингвистики, сменяется обращением к семантике. В качестве составных частей проблема смысла рассматривается его логический и онтологический статус, отношения языка и реальности, проблема разграничения осмысленного и бессмысленного, осмысленного и истинного или ложного, вопрос о роли языка в построении концептуальной картины мира. Задачи теории семантики – определить правильность построения языковых выражений, для чего недостаточно